

Stockholm den 13 augusti 2025

R-2025/1119

Till Justitiedepartementet

Ju2025/01090

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 14 maj 2025 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Ett skärpt regelverk om utvisning på grund av brott (SOU 2025:54).

Sammanfattning

Det ska inledningsvis framhållas att Advokatsamfundet inser behovet av en effektiv lagföring och vikten av att utlänningar som gör sig skyldiga till allvarlig eller upprepad brottslighet ska kunna utvisas ur Sverige. Regelverket om utvisning på grund av brott har dock skärpts i närtid och frågan om ytterligare skärpningar har genom utredningens förslag nu aktualiserats innan effekterna av 2022 års lagändringar är möjliga att analysera och bedöma på ett tillförlitligt sätt. Detta medför svårigheter att bedöma behovet av ytterligare skärpningar, liksom de egentliga effekterna av de förslag som nu lämnats i betänkandet. Flera nyss beslutade och förväntade lagändringar försvårar också möjligheten att överblicka konsekvenserna av nu aktuella förslag. Straffreformutredningens förslag om ett helt nytt påföljdssystem (SOU 2025:66) utmärker sig särskilt och föranleder särskilda överväganden.

Advokatsamfundet instämmer i utredningens uppfattning att det finns påtagliga nackdelar med den nuvarande ordningen, där frågan om utvisning på grund av brott kan prövas i två parallella processordningar med skilda förfaranden och bedömningsgrunder i stället för i en enhetlig ordning. Advokatsamfundet anser därför att det kan finnas skäl att överväga att överföra prövningen av utvisning på grund av

brott från allmän domstol till Migrationsverket på sätt som föreslås i betänkandet, även om frågan kräver ytterligare utredning och beredning.

Synpunkter

Frågan om att brott ska vara utvisningsgrundande i betydligt högre utsträckning än i dag

Utredningens förslag medför en påtaglig sänkning av tröskeln för att brott ska vara utvisningsgrundande. Förslaget medför att brott av förhållandevis lindring beskaffenhet kan medföra utvisning och att det i princip endast är bagatellartad brottslighet som inte är utvisningsgrundande framöver.

Den föreslagna ordningen medför att utvisningsfrågan kommer stå i centrum i många brottmål, inte minst om ansvarsfrågan är av okomplicerad natur. I mål avseende mängdbrott såsom stöld och skadegörelse, där den förväntade påföljden är en villkorlig dom, kommer förhandlingen i allmän domstol ofta likna migrationsdomstolarnas förhandlingar om uppehållstillstånd.

Med de förslag som nu föreslås måste det av rättssäkerhetsskäl ställas höga krav på myndigheternas utredningar avseende en utlännings anknytning till Sverige och det bör då framhållas att sådana utredningar i dagsläget inte sällan är bristfälliga. Till exempel är yttranden från en socialnämnd om en misstänkts anknytning till ett barn ofta intetsärande. Oaktat om förslagen förverkligas, finns det ett behov av att förtydliga myndigheternas utredningsansvar avseende utlänningsans anknytning till Sverige, bland annat om hur barn som berörs av ett utvisningsbeslut ska ges möjlighet att komma till tals (jfr. artikel 12 i barnkonventionen). Det behovet förstärks uppenbarligen om utredningens förslag genomförs.

En konsekvens av förslaget är att domstolar och brottsutredande myndigheter kommer få lägga betydligt mer resurser än tidigare på att hantera utvisningsfrågor. Det är resurser som i vart fall initialt kan antas inkräkta på andra kärnområden och därmed ha en negativ effekt på rättstryggheten. Det bör också framhållas att ett förverkligande av förslagen kommer medföra en betydande ökning av statens utgifter för offentliga försvarare. Dels kommer det finnas ett behov av en offentlig försvarare i fler mål, dels kommer det i fler mål än tidigare finnas skäl att avvika från den så kallade brottmålstaxan.

Advokatsamfundet vill också lyfta att förslaget kan förväntas få en negativ effekt på många förhörspersoners vilja att medverka i utredningar. Ett rimligt antagande är att en misstänkt som riskerar att bli utvisad mycket sällan kommer erkänna brottsmisstankar och/eller vilja söka straff lindring genom att medverka i en utredning. Brottsoffers vilja att medverka i utredningar kan också antas påverkas negativt om detta kan få konsekvensen att en närstående riskerar att bli utvisad. Detta gäller inte minst om ett utvisningsbeslut kan påverka brottsoffrets rätt till fortsatt vistelse i Sverige, vilket det gör om brottsoffret endast har ett tidsbegränsat uppehållstillstånd i egenskap av familjemedlem till den misstänkte.

Mot denna bakgrund avstyrker Advokatsamfundet förslaget i denna del.

Frågan om att verkställighetshinder inte längre bör beaktas vid prövningen av utvisning i allmän domstol

Advokatsamfundet har ingen erinran mot förslaget i och för sig, men konstaterar att det redan av betänkandet framgår att förslagets förenlighet med Sveriges internationella åtaganden är svårbedömd. Det är därför angeläget att detta närmare analyseras inom ramen för den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet.

Frågan om att åklagare ska ges en skyldighet att yrka på utvisning när utlänningar åtalas för brott som är utvisningsgrundande

Utredningens förslag medför att åklagare ska framställa yrkande om utvisning även i mål där det framstår som uppenbart att ett sådant yrkande inte ska bifallas. En sådan ordning för med sig flera nackdelar. Fråntas åklagaren allt utrymme för bedömning av proportionalitetsfrågan går en kontrollfunktion förlorad, vilket har en negativ påverkan för rättssäkerheten.

Vidare är det inte proportionerligt i förhållande till den misstänkte och i förekommande fall dennes familj att låta processen innefatta utsiktslösa yrkanden. Detta medför att misstänkta i onödan får oroa sig för risken att bli utvisad, trots att en sådan risk i praktiken inte existerar. Det försvårar också försvararens möjlighet att tillgodose ett effektivt försvar genom att försöka förmå den misstänkte att fokusera på rätt frågor i en process.

Förslaget framstår också som svårförenligt med åklagarens objektivitetsplikt och det krav på saklighet som följer av regeringsformen. En närmare analys av förslaget i denna del är därför nödvändig.

Advokatsamfundet ser positivt på förslaget att allmän domstol inte längre ska kunna initiera frågan om utvisning på grund av brott, men effekten av sådan ändring går i huvudsak förlorad om domstolen ändå måste pröva utvisningsfrågan så snart åklagaren bedömt att straffvärdet är på fängelsenivå.

Mot denna bakgrund kan Advokatsamfundet inte ställa sig bakom förslaget i denna del.

Särskilt om vissa advokatetiska aspekter och barnets bästa

En advokats främsta plikt är att visa trohet och lojalitet mot klienten. I egenskap av målsägandebiträde är det inte advokaten som avgör om klienten ska medverka i en brottmålsprocess, utan det är ytterst en fråga för den enskilde att ta ställning till. Saken förhåller sig emellertid annorlunda när en advokat har uppdrag som särskild företrädare för barn. Företrädarens agerande under uppdraget ska enligt förarbetena till lagstiftningen styras av vad som kan anses vara bäst för barnet och i detta ingår att bland annat ta ställning till om barnet bör genomgå förhör eller läkarundersökning inom ramen för polisutredningen. Företrädaren ska avgöra vad som är bäst för barnet utifrån ett allsidigt perspektiv, fatta beslut i enlighet med detta, och efter bästa förmåga visa barnet trohet och lojalitet (se prop. 1998/99:133 s. 28 ff., se även artikel 3 i barnkonventionen).

Om en utlänning har barn i Sverige ska barnets behov av kontakt med den utländske föräldern, hur kontakten har varit och hur den skulle påverkas om utlänningen utvisades särskilt beaktas. Vid denna bedömning har det i lagstiftningsarbeten i princip förutsatts att barnet som påverkas av utvisningsbeslutet har ett permanent uppehållstillstånd i Sverige. En förbisedd fråga är dock att allt fler barn numera endast har ett tidsbegränsat uppehållstillstånd i Sverige, då permanent uppehållstillstånd inte längre är huvudregel i utlänningsrätten.

Mot denna bakgrund uppstår det en intressekonflikt om ett barn har ett tidsbegränsat uppehållstillstånd som familjemedlem till den misstänkte och om barnet inte har möjlighet att få förlängt uppehållstillstånd på någon annan grund. Om den misstänkte i

ett sådant fall meddelas ett utvisningsbeslut får det i praktiken följderna att även barnets rätt att vistas i Sverige upphör.

Om ett barns medverkan i en brottsutredning mot en vårdnadshavare riskerar att få följderna att barnet kan tvingas lämna landet, är det förenat med särskilda svårigheter att avgöra om det är förenligt med barnets bästa att genomgå förhör eller läkarundersökning inom ramen för polisutredningen. I mål som rör misstankar med högre straffvärden och/eller om sociala myndigheter har omhändertagit barnet, framstår det som en självklarhet för företrädaren att verka för att barnet ska medverka i brottsutredningen. Om det däremot är fråga om en i sammanhanget mindre allvarlig misstanke och det dessutom framgår att sociala myndigheter inte har funnit skäl att omhänderta barnet är det däremot inte alls givet hur företrädaren bör verka för att tillvarata barnets bästa. Förslaget om att brott ska vara utvisningsgrundande i betydligt högre utsträckning än i dag kan därför antas medföra situationer där särskilt svåra advokatetiska överväganden uppstår. Saken försvåras av att företrädaren inför ett första inplanerat förhör i princip aldrig har ett erforderligt underlag om barnets migrationsrättsliga ställning i Sverige.

Det måste också förstås att barn i allmänhet kan förväntas känna en påtaglig tvekan till att medverka i brottsutredningar om de inför ett förhör har blivit upplysta om att praktiskt tagit varje brottsmisstanke mot ett barn är ett utvisningsgrundande brott. Utredningens förslag medför därför att brott mot barn kan bli mer svårutredda framöver. Ytterst kan detta leda till att barn riskerar att gå miste om den upprättelse en brottmålsprocess kan ge och det stöd som konstaterbara missförhållanden kan leda till.

I övrigt har Advokatsamfundet ingen erinran mot förslagen i betänkandet.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander